

PIOTR BUDZYŃSKI
(UNIWERSYTET ŁÓDZKI)

MIĘDZYUCZELNIANA WSPÓŁPRACA STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH HISTORYKÓW (1921-1969) - ZARYS PROBLEMATYKI

Streszczenie. Pierwsze koła naukowe historyków pojawiły się w Galicji już w drugiej połowie XIX w., jednak współpraca między nimi została zapoczątkowana dopiero w 1921 r. Na przestrzeni dziejów funkcjonowało kilka instytucji koordynujących ten proces. Celem artykułu jest przybliżenie ich dziejów, jak również prezentacja innych form współpracy między kołami naukowymi historyków.

Słowa kluczowe: współpraca międzyuczelniana, studenckie koło naukowe historyków, studenci, ruch studencki, szkolnictwo wyższe.

Okres międzywojenny

Mędzyuczelniana współpraca kół historyków to zjawisko o długiej tradycji, chociaż nie tak stare jak same koła¹. Pierwsze organizacje zrzeszające młodych historyków, nazywane wówczas kółkami powstały już w drugiej połowie XIX w. we Lwowie (1878) i Krakowie (1892), jednak początkowo nie dochodziło do interakcji między nimi. Młodzi badacze przeszłości silnie identyfikowali się z własną *almae matris*, jej społecznością

¹ Międzyuczelniana współpraca kół historyków nie stała się do tej pory obiektem refleksji naukowej, temat ten poruszano tylko na marginesie niektórych opracowań dotyczących dziejów poszczególnych kół. Jedynym opracowaniem o podobnej tematyce jest tekst poświęcony zjazdowi kół geografów. M. Jakiel, *Ogólnopolskie Zjazdy Studenckich Kół Naukowych Geografów – ich historia i działalność*, [w:] *Środowisko geograficzne w badaniach młodych geografów*, red. M. Jakiel, Kraków 2013. Końcowa cezura niniejszego opracowania jest datą zakończenia działalności pierwszego Komitetu Koordynacyjnego Kół Naukowych Historyków.

studencką, miastem, regionem czy wreszcie narodem polskim jednak nie patrzyli na członków podobnej organizacji z drugiej galicyjskiej uczelni jak na partnerów a tym bardziej członków pewnej wspólnoty. Nawiązanie wzajemnych kontaktów postulował wprawdzie prof. Władysław Konopczyński kurator KHS UJ, jednak koncepcja ta nie doczekała się realizacji².

Sytuacja uległa zmianie wraz z odzyskaniem przez Polskę państwowości. Powstały nowe uniwersytety a wraz z nimi koła historyków, kolejno w Warszawie (1916), Poznaniu (1919), Lublinie (1919) i Wilnie (1923)³. Wtedy też po raz pierwszy pojawiła się chęć i potrzeba współpracy między nimi. Po części wynikało to z przesłanek pragmatycznych, np. organizacje z mniejszych uniwersytetów kupowały dla swoich członków skrypty wydawane w Warszawie i Krakowie, po części była zaś wyrazem autentycznej ciekawości i rodzącego się poczucia wspólnoty⁴.

Początkowo inicjatywa spoczywała w rękach najstarszych ośrodków galicyjskich. Zarząd KHS UJ już w 1921 r. rozesłał pisma do pozostałych kół z zaproszeniem do kontaktu i współpracy. Niemal równocześnie działalność na tym polu rozpoczęło Akademickie Koło Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, włączając do programu swoich objazdów naukowych do Krakowa i Warszawy spotkania z członkami tamtejszych kół⁵. Działalność ta chociaż bezprecedensowa, miała głównie symboliczny charakter, a jej wymierne efekty ograniczały się do sfery towarzyskiej.

Przełomowy okazał się dopiero rok 1924. Tym razem z inicjatywą wystąpiło koło warszawskie, zwołując w dniach 1–3 listopada pierwszy w dziejach zjazd studenckich kół historyków⁶ w trakcie którego powołano Związek Kół Historyków Studentów Uniwersytetów Rzeczypospolitej Polskiej (dalej ZKHSURP)⁷. W założeniu swoich twórców Związek miał stanowić płaszczyznę

² T. Stanisławski, *Dzieje Koła Historyków U.U.J. (1892–1927)*, [w:] *Wspomnienia z dziejów KHS UJ*, Kraków 1927, s. 29.

³ M. Szulkin, *Ogólnopolski Związek Kół Naukowych Historyków Studentów Uniwersytetów RP*, „Biuletyn OZKNHSURP”, nr 1. Można się również spotkać z informacją, że Koło Historyczne USB powstało już w 1922 r. Istotnie wtedy rozpoczęły się prace organizacyjne, jednak oficjalnej rejestracji dokonano dopiero na przełomie stycznia i lutego następnego roku, a pierwszy zarząd został wybrany w kwietniu.

⁴ Wyrazem tej tendencji był chociażby Kongres Polskiej Młodzieży Akademickiej, który odbył się w Wilnie już w 1921 r.

⁵ T. Stanisławski, *op. cit.*, s. 29; Z. Zborucki, *Dzieje Akademickiego Koła Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie: 1878–1928*, [w:] *Prace historyczne wydane ku uczczeniu 50-lecia Akademickiego Koła Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1878–1928*, red. J. Finkel, Lwów 1929, s. 47–49.

⁶ Można się również spotkać z fałszywą informacją, że spotkanie to miało miejsce w Poznaniu. W zjeździe wzięli udział delegaci z UW, UJ, UJK, UP i USB. Zabrakło gości z Lublina, gdyż tamtejsze koło przechodziło kryzys i musiało czasowo zawiesić działalność.

⁷ M. Szulkin, *op. cit.*

do dyskusji i wymiany doświadczeń na temat pracy kół i sposobów działania⁸. Za jedną z ciekawszych inicjatyw należy uznać wzajemne informowanie się o tematach powstających prac magisterskich (od 1930 r. ogłaszano je również drukiem), kojarzenie osób o podobnych zainteresowaniach naukowych czy ułatwianie dostępu do literatury i źródeł archiwalnych. W 1925 r. program wzbogacono o pracę zbiorową, polegającą m.in. na opracowywaniu indeksu do *Volumina Legum* czy inwentaryzację archiwów parafialnych⁹, jednak tu nie udało się odnieść większych sukcesów. Zawiodła koordynacja zaś koła nie wywiązywały się z przydzielonych zadań.

Najważniejsze decyzje w Związku podejmowano w trakcie dorocznego zjazdu powierzając ich realizację a także zwołanie kolejnego spotkania Komitetowi Wykonawczemu. Sprawność tego ciała była zróżnicowana, jednak ogólnie rzecz ujmując wzrastała wraz z upływem kolejnych kadencji¹⁰.

Odbyło się siedem zjazdów Związku. Ich program był rozbudowany, obok plenarnego spotkania obejmował prace w kilku komisjach problemowych (m.in. samokształceniowa, pracy zbiorowej, statutowa; ich liczba była zmienna), wykłady znanych historyków, wycieczki, wieczorki zapoznawcze a nawet nabożeństwo. Związek wypowiadał się m.in. przeciwko reformie studiów historycznych, próbował również nawiązać współpracę zagraniczną (co nie doszło do skutku ze względu na brak odpowiednich partnerów). Od 1930 r. informował o podejmowanych działaniach na łamach własnego biuletynu, niestety udało się wydać tylko dwa numery.

Tabela 1

Zjazdy Kół Historyków Studentów w II RP¹¹

Numeracja	Miejsce	Data	Uwagi
I ZKHSURP	Warszawa	1–3 listopada 1924	
II ZKHSURP	Wilno	1–3 listopada 1925	

⁸ K. Lepszy, *Koło Historyków wobec innych organizacji naukowych*, [w:] *Wspomnienia...*

⁹ Indeks dokończyło ostatecznie własnymi siłami koło wileńskie, jednak nie udało się uzyskać funduszy na jego publikację. A. Deruga, *Sprawozdanie z działalności Koła Historyków Słuchaczy U.S.B. w Wilnie w latach 1923–1933*, [w:] *Księga pamiątkowa Koła Historyków Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1923–1933*, Wilno 1933, s. 361.

¹⁰ Por. *Ibidem*, s. 358.

¹¹ W zestawieniu uwzględniono jedynie oficjalne zjazdy, pomijając spotkania likwidacyjne ZKHSURP i WKH OZAKN.

Tabela 1 cd.

Numeracja	Miejsce	Data	Uwagi
–	Poznań	6–8 grudnia 1925	Konferencja środowiskowa Związku, mająca miejsce w trakcie IV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich.
III ZKHSURP	Poznań	12–13 grudnia 1926	
IV ZKHSURP	Kraków	18–20 marca 1927	
V ZKHSURP	Lwów	18–20 kwietnia 1928	Zwołany przez zarząd Koła Historyków UJK w związku z niewypełnieniem tego obowiązku przez Komitet Wykonawczy Związku.
VI ZKHSURP	Lublin	15–17 grudnia 1929	
VII ZKHSURP	Warszawa	1–4 lutego 1931	Podjęto na nim decyzję o rozwiązaniu ZKHSURP.
– ¹²	Warszawa	4 lutego 1931	Zwołany godzinę po zakończeniu VII Zjazdu. Udział brali jedynie przedstawiciele UW i UJK. Reaktywował ZKHSURP w okrojonym składzie.
I WKH OZAKN	Kraków	28–29 listopada 1930	Odbywał się równoległe ze zjazdem OZAKN.
VIII ZKHSURP	Wilno	15–16 maja 1932	Wg studentów z Wilna był to kolejny zjazd Związku z udziałem pozostałych kół jako obserwatorów, z kolei członkowie OZAKN postrzegali go jako spotkanie ponad podziałami mające ustalić reguły współdziałania.
II WKH OZAKN	Kraków	20–21 kwietnia 1933	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Biuletyn...*, 1930, nr 1, s. 9–11; 1931, nr 2, s. 23, 28; A. Deruga, *op. cit.*, s. 364; „Historja” 1937, nr 4, s. 42.

¹² W „Biuletynie...” spotkanie to zostało określone jako *VIII Zjazd*, jednak numeracja ta nie przyjęła się (nie można też wykluczyć pomyłki drukarskiej).

Kres pomyślnie rozwijającej się działalności przyniósł VII zjazd w Warszawie. Zgłoszono wówczas pomysł likwidacji ZKNHSURP i utworzeniu Wydziału Kół Historycznych w ramach Ogólnopolskiego Związku Akademickich Kół Naukowych (dalej OZAKN), co spotkało się z silnym, sprzeciwem delegatów z Warszawy i Wilna. Powody tej niechęci nie są do końca jasne, jednak prawdopodobnie dały o sobie znać różnice polityczne – OZAKN był zdominowany przez młodzież związaną z narodową demokracją z kolei prezes warszawskiego koła Michał Szulkin miał żydowskie korzenie¹³. Nie był to jedyny przypadek w okresie międzywojennym, gdy polityka wywierała wpływ na funkcjonowanie kół historyków, lecz z pewnością najbardziej brzemienny w skutkach¹⁴. Ostatecznie wniosek przyjęto stosunkiem głosów 4 do 2¹⁵, mimo to dwa wspomniane wyżej koła odmówiły przystąpienia do nowej organizacji.

Jeszcze tego samego dnia 4 lutego 1931 r. odbyły się dwa konkurencyjne zebrania, na pierwszym, zorganizowanym w siedzibie OZAKN podjęto decyzję o utworzeniu Wydziału Kół Historycznych w ramach tej organizacji¹⁶. Równolegle delegaci z Warszawy i Wilna reaktywowali ZKHSURP i przyjęli w jego skład koła z łódzkiego i warszawskiego oddziału WWP¹⁷.

Pod względem programu WKH nie różnił się zbyt od dawnego Związku. Za jego największe osiągnięcie należy uznać wydawanie pisma „Historja” w którym obok sprawozdani z pracy poszczególnych kół i tematów prac magisterskich obronionych w danym roku publikowano teksty o tematyce historycznej autorstwa studentów.

Zarząd Wydziału próbował zaprosić do współpracy przy wydawaniu czasopisma dwa koła pozostające po za jego strukturami, jednak starania te nie zostały uwieńczone powodzeniem¹⁸. Problem ten poruszano również w trakcie zjazdu w Wilnie, zwołanego „ponad podziałami” w maju 1932 r.

¹³ Do przekształcenia dążyły przede wszystkim koła już należące do OZAKN. Np. KHS UJ było jego członkiem od 1921 r. P. Tomaszewski, *Ogólnopolski Związek Akademickich Kół Naukowych w latach 1929–1933 – Zarys działalności*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Historii Nauki” 2013, nr 1–2, s. 223–224; W. Drelicharz, *Koło Historyków Studentów UJ w latach 1919–1939*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1892–1992: wspomnienia seniorów*, red. K. Baczkowski, Kraków 1992, s. 27.

¹⁴ Vide: A. Kutrzeba-Pojnarowska, *Wspomnienia*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków*, s. 43.

¹⁵ *Protokół VII Zjazdu Związku Kół Naukowych Historyków S.U.R.P w Warszawie dnia 1, 2, 3, 4 lutego 1931 r.*, „Biuletyn...” 1931, nr 2, s. 23.

¹⁶ Wydział Kół Historycznych był jednym z dziewięciu tego typu stowarzyszeń wchodzących w skład OZAKN. Vide: P. Tomaszewski, *op. cit.*, s. 221.

¹⁷ Był to jedyny moment, gdy koła te zostały uznane za równorzędnych partnerów.

¹⁸ *Sprawozdanie z działalności Zarządu Wydziału Kół Historycznych za luty i marzec b.r.*, „Historja” 1931, nr 1, s. 31–32.

Udało się wówczas wyjaśnić pewne sprawy, jednak najważniejsza kwestia, tzn. współpraca wydawnicza pozostała nierozstrzygnięta. Kilka miesięcy później koło wileńskie podjęło z resztą decyzję o całkowitej rezygnacji z kontaktów ogólnopolskich¹⁹.

W 1933 r. w życie weszła nowa ustawa o szkolnictwie wyższym, tzw. jędrzejewiczowska, poważnie ograniczająca autonomię uczelni wyższych. Jeden z jej zapisów zakazywał ponadto tworzenia ponadlokalnych związków kół naukowych bez zgody Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. OZAKN został rozwiązany a Wydział Kół Historycznych nie otrzymał zgody na funkcjonowanie jako samodzielna jednostka. W związku z tym został rozwiązany a prawa do wydawania „Historji” przekazano kołu z UJ.

Mimo to koła utrzymywały nieformalne kontakty. Do ostatniego spotkania ich przedstawicieli doszło w trakcie VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie (17–20 września 1935), studenci z Krakowa przekonali wówczas kolegów – gospodarzy do udziału w pracach na czwartym numerze „Historji”, który wyszedł w 1937 r. i zawierał materiały przesłane przez wszystkie koła historyków funkcjonujące wówczas na uniwersytetach²⁰.

Lata 1945–1950

Sytuacja kół historyków w pierwszych latach po wojnie była dość trudna, jednak pod wieloma względami przypominała tę sprzed dwudziestu pięciu lat. Olbrzymie straty które stały się udziałem polskiego społeczeństwa nie ominęły również działaczy ruchu studenckiego z których wielu zginęło lub zostało zamordowanych²¹. Co więcej związku z aneksją kresów wschodnich przez Związek Radziecki Polska utraciła dwa uniwersytety co w oczywisty sposób skutkowało zakończeniem działalności tamtejszych kół historyków (w tym najstarszego lwowskiego). Z drugiej strony młodzi ludzie masowo wstępowała na wyższe uczelnie, chcąc jak najszybciej nadrobić wywołane

¹⁹ A. Ośko, *Koło Historyków – Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w latach 1923–1939*, „Przegląd Wschodni” 2010, nr 42, s. 114–115.

²⁰ *Sprawozdanie Wydziału Kół Historyków Ogólnopolskiego Związku Akademickich Kół Naukowych za czas od listopada 1932 r. do likwidacji*, „Historija” 1937, nr 4, s. 42–43.

²¹ Nie jest znana dokładna liczba działaczy kół naukowych historyków (aktywnych i byłych), którzy ponieśli śmierć w trakcie II wojny światowej. Pewne pojęcie o skali zjawiska dają: M. Kowal, *Środowisko historyczne Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w latach 1939–1945*, [w:] *Koło Naukowe Historyków Studentów KUL 1919–2004*, red. E. Ziółtek, Lublin 2004; K. Samsonowska, *Dzieje Koła Historyków UJ w latach 1945–1950 (Od odnowienia działalności Koła Historyków w 1945 roku do jego rozwiązania wiosną 1950 roku)*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków...*, s. 30–31.

wojną zaległości. Wielu z nich garnęło się do pracy organizacyjnej i naukowej, widząc w niej możliwość realizacji tłumionych w trakcie wojny pasji.

W takich warunkach koła naukowe odradzały się stosunkowo szybko. KHS UJ podjęło prace już w lipcu 1945 r., wkrótce dołączyły do niego kolejne²². Chociaż nie we wszystkich przypadkach można wskazać dokładną datę wznowienia, lub zainaugurowania działalności, z całą pewnością już w czerwcu następnego roku koła historyków działały na wszystkich polskich uniwersytetach za wyjątkiem lubelskiego UMCS, gdzie historię zaczęto wykładać dopiero w 1952 r.²³ Dała się przy okazji zaobserwować interesująca prawidłowość: na nowych uczelniach w Łodzi, Toruniu i Wrocławiu²⁴ inicjatywa wychodziła od samych studentów podczas gdy w Krakowie, Lublinie (KUL) i Warszawie *spiritus movens* byli pracownicy naukowcy (brak natomiast danych na temat sytuacji w Poznaniu).

Mimo odmiennych realiów politycznych, formy pracy kół historyków pozostały właściwie identyczne jak w okresie przedwojennym. Podobnie wyglądały również początki współpracy międzyuczelnianej w ich wykonaniu. Szybko nawiązano kontakt korespondencyjny zaś mniejsze koła zaczęły sprowadzać z Warszawy i Krakowa wydawane tam skrypty przygotowane w oparciu o wykłady uznanych historyków²⁵. Pojawiły się również bardziej ambitne propozycje, stanowiące niewielką modyfikację wzorców przedwojennych. Z inicjatywą ponownie wystąpiło KHS UJ, którego zarząd w czerwcu 1946 r. zaproponował kolegom z Poznania wspólne opracowanie bibliografii prac historyków niemieckich, poświęconych dziejom polski, wydanych w trakcie okupacji²⁶. Propozycja ta nie doczekała się jednak odpowiedzi.

²² 20 lipca rektor UJ oficjalnie zatwierdził statut koła, jednak wniosek w tej sprawie złożono już 4 maja a prace przygotowawcze rozpoczęły się jeszcze wcześniej. L. Zublikiewicz, *Koło Historyków Studentów UJ 1945–1950*, [w:] *Koło Historyków Studentów UJ w latach 1892–1967*, Kraków 2011, s. 64–65.

²³ T. Rutkowski, *Nauki historyczne w Polsce. 1944–1970. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*, Warszawa 2007, s. 25. Na temat odbudowy nauki historycznej w Polsce szerzej: *ibidem*, s. 24–60.

²⁴ T. Kulak, J. Kawa, *Materiały z dwudziestolecia działalności akademickiego Koła Naukowego Historyków*, [w:] *18 IV 1946...*, s. 13.

²⁵ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej AUJ), KH 0 21/XVI, Sprawozdanie z działalności Koła Historyków S[tudentów] UJ, 28 II 1947, bp; Archiwum Akt Nowych (dalej AAN), Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, 1228, Sprawozdanie z działalności Koła Historyków Studentów [UŁ, za rok 1948], 22 III 1949, bp; T. Kulak, J. Kawa, *Materiały z dwudziestolecia działalności Akademickiego Koła Naukowego Historyków*, [w:] *18 VI 1946 – 18 VI 1996. 50 lat Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. K. Maleczyńskiego*, red. Ł. Kamiński, Wrocław 1996, s. 14; D. Keller, *Koło Naukowe Historyków KUL w latach 1946–1967*, [w:] *Koło Naukowe Historyków Studentów...*

²⁶ AUJ, KH 0 21/XVI, Sprawozdanie z działalności Koła Historyków S[tudentów] UJ, 28 II 1947, bp.

Z dużym entuzjazmem przyjęto natomiast koncepcję organizacji Zjazdu Kół Historyków Studentów Uniwersytetów RP, który miał się odbyć w maju 1948 r.²⁷ z okazji pięćdziesięciolecia działalności KHS UJ²⁸. Wśród celów spotkania oprócz wzajemnego poznania i nawiązania bliższych relacji oraz dyskusji nad metodami pracy wymieniono *reaktywowanie przedwojennego Związku Kół Historycznych*²⁹, którego działalność enigmatycznie opisano jako *przerwaną w latach wojny i okupacji*³⁰.

Zaproponowana formuła nie różniła się od przedwojennej, jednak w postulowanej tematyce można zaobserwować swoiste znaki czasu. Dyskusja miała dotyczyć m.in. *rewizji dotychczasowej metody historycznej czy nowych osiągnięć historiografii polskiej w badaniach nad stosunkami polsko-słowiańskim*³¹. Po za tym, jednak planowano omówić szereg problemów związanych z pracą kół i organizacją studiów. Pewne *novum* stanowiło przekazanie tych tematów do opracowania poszczególnym koło. Również liczba zagadnień planowanych do omówienia była dużo większa – kilkanaście tematów wobec dwóch lub trzech w okresie międzywojennym.

Przygotowania rozwijały się pomyślnie, koła z dużym zaangażowaniem przystąpiły do opracowywania wybranych referatów³², wstępne poparcie wyraziło również Ministerstwo Oświaty, przyznając uczestnikom zniżki kolejowe³³. W związku z tym dziwić może wydana 3 marca decyzja zakazująca organizacji Zjazdu. Jej przyczyny są jednak prozaiczne. Ogólnie rzecz ujmując, władze komunistyczne popierały organizację zjazdów (szczególnie jeśli w ich trakcie krytykowano burżuazyjną naukę czy dyskutowano o metodologii marksistowskiej), zaś związki kół naukowych uważały (przynajmniej do 1949 r.) za cenne narzędzie, przydatne w procesie centralizacji organizacji młodzieżowych³⁴. Jednak z ich punktu widzenia jeszcze ważniej-

²⁷ AKUL, SKNH, Korespondencja zewnętrzna – instytucje publiczne 1947–1967, Pismo informujące o ZKHSURP, 8 II 1948, bp.

²⁸ 50 rocznica założenia koła przypadała już w 1942 r., chodziło więc o lata faktycznej działalności. Przy okazji następnych jubileuszy zrezygnowano z tego rozróżnienia, celebrując kolejne rocznice powstania organizacji.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (dalej AKUL), Studenckie Koło Naukowe Historyków (dlae SKNH) Korespondencja zewnętrzna – instytucje publiczne 1947–1967, Projekt tematów Zjazdu Kół Historyków SURP, [9 II 1948]; Pismo KH UJ do KH KUL w sprawie opracowania tematów na ZKHSURP, 8 III 1948, bp.

³² AKUL, SKNH Korespondencja zewnętrzna – instytucje publiczne 1947–1967, Pismo KH UJ do KH KUL z prośbą o informacje potrzebne do opracowania referatu, 20 III 1948, bp.

³³ W tym okresie studenci mogli nabywać trzy razy w roku za pośrednictwem uczelni ulgowe bilety okresowe, nie posiadali jednak ustawowego prawa do zniżki na przejazdy jednorazowe.

³⁴ J. Cywil, *Po zjeździe Polonistów*, „Po prostu” 1948, nr 6 (44), s. 1; K. Dzielski, *Głos w sprawie kół naukowych*, „Po prostu”, 1948, nr 8 (46), s. 3.

sze było terminowe zdawanie egzaminów i *dyscyplina studiów*. W związku z tym Ministerstwo Oświaty, z zasady nie udzielało zgody na zjazdy w okresie sesji egzaminacyjnej by nie odrywać studentów od nauki³⁵. Ofiarą tej polityki okazał się również projekt KHS UJ. Władze Koła nie podjęły próby realizacji go w innym terminie w związku z czym koncepcja upadła, podobnie jak pomysł odtworzenia ZKH.

Do spotkania delegatów kół historyków doszło jednak cztery miesiące później w trakcie VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich (dalej PZHP) we Wrocławiu (19–22 IX 1948), gdzie (zgodnie z tradycją) organizatorzy zaprosili studentów w charakterze hospitantów, tzn. uczestników bez prawa głosów³⁶.

Odbyło się wówczas tzw. spotkanie młodych. Miało ono na pół formalny charakter. Delegaci wymieniali się informacjami na temat działalności własnych organizacji³⁷. Nie uniknięto również dyskusji na tematy metodologiczne. Przedstawiciele łódzkiego KH wystąpili z postulatem zwiększenia roli marksizmu w pracach kół historyków³⁸. Nie wydaje się by taki wniosek wzbudził większe kontrowersje, był raczej zgodny z duchem czasu, bowiem

podobnie jak i sam Zjazd [VII PZHP], tak i spotkanie przyniosło w rezultacie umocnienie się tendencji wprowadzającej materializm historyczny do polskiej nauki historycznej³⁹.

Trudno jednak porównywać rolę VII PZHP i zmiany, które wywołał w środowisku zawodowych historyków⁴⁰ z rolą wrocławskiego spotkania w przekształceniu ruchu studenckiego. Aktywność kół naukowych powoli zamierała, do czego zdecydowanie przyczyniła się polityka władz komunistycznych zmierzających do przejęcia samopomocowych funkcji organizacji studenckich przez państwo. Z krytyką spotkało się organizowanie przez koła zabaw dochodowych i wydawanie skryptów. Założenia te realizowała

³⁵ Archiwum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (dalej AUMCS), Koła Naukowe (dalej KN) 0, Pismo z Ministerstwa Oświaty do rektora UMCS informujące o polityce wobec zjazdów studenckich, 18 VI 1947, bp.

³⁶ W Zjeździe mogli uczestniczyć jedynie studenci zgłoszeni przez koła naukowe. AKUL, Korespondencja zewnętrzna – instytucje publiczne 1947–1967, Pismo organizatorów VII Zjazdu Historyków do KH KUL, 21 VI 1948, bp; *Regulamin VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich*, [w:] *Powszechne Zjazdy Historyków Polskich w Polsce Ludowej. Dokumenty i Materiały*, oprac. T. Rutkowski, Toruń 2014, s. 27.

³⁷ Z. Sułowski, *Jak zostałem historykiem*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków...*, s. 129.

³⁸ L. Zyblikiewicz, *op. cit.*, s. 61; Z. Gostkowski, *Studenckie koła naukowe*, [w:] *Materiały do dziejów Uniwersytetu Łódzkiego*, red. B. Baranowski, K. Duda-Dziewierz, Łódź 1952, s. 159.

³⁹ L. Zubkiewicz, *op. cit.*, s. 68.

⁴⁰ Szerzej vide: R. Stobiecki, *Historia pod nadzorem. Spory o nowy model historii w Polsce – druga połowa lat czterdziestych – początek lat pięćdziesiątych*, Łódź 1993.

w imieniu rządzących Federacja Polskich Organizacji Studenckich, do której należało większość kół historyków⁴¹. Ostatecznie 16 kwietnia 1950 r., FPOS rozwiązano powołując w jej miejsce Zrzeszenie Studentów Polskich. Niedługo później podobny los spotkał koła naukowe. Te które jeszcze funkcjonowały, zostały rozwiązane, a w ich miejsce powołano nowe, oparte na wzorcach radzieckich⁴².

Trzeba tu podkreślić, że o ile w okresie międzywojennym studenci historii w niczym nie ustępowali przedstawicielom innych kierunków na polu współpracy między ośrodkowej to już ich aktywność w latach 40. prezentuje się zdecydowanie gorzej niż prawników, medyków czy chemików⁴³.

Okres stalinowski

Zgodnie ze stalinowskimi założeniami, koło studenckie (od tego momentu powszechnie nazywane naukowym) miało stać się swoistym inkubatorem nowej kadry akademickiej. Chociaż pracować mogli w nim wszyscy studenci, szczególnie chętnie widziane były osoby wyróżniające się, planujące w przyszłości karierę naukową. Nowe organizacje miały zostać uwolnione od wszelkich obowiązków natury finansowej, skupiając się na pracy naukowej oraz zapewnieniu odpowiedniego przygotowania ideologicznego⁴⁴. Paradoksalnie, takie koła, mimo większej ekskluzywności, stały się mniej atrakcyjne dla studentów⁴⁵.

Ważna przemiana dokonała się również w zakresie podejścia do pracy badawczej studentów. O ile jeszcze w pierwszych latach po wojnie powszechna była opinia, że nie powinni prowadzić własnych badań, teraz władze zaczęły domagać się włączania ich do planów badawczych poszczególnych zakładów. Zaczęto również organizować, na wzór radziecki, uczelniane sesje naukowe, gdzie młodzi badacze mogli prezentować wyniki swoich prac.

⁴¹ *Uwaga koła naukowe*, „Biuletyn Prezydium Rady Naczelnej Federacji Polskich Organizacji Studenckich” 1949, październik (w zbiorach AUJ), s. 17.

⁴² Por. J. Ładosz, *Referat wygłoszony na Kongresie Studentów Polskich w dniu 16 kwietnia 1950 r. przez przewodniczącego Rady Nacz. FPOS kol. Ładosza J.*, Warszawa 1950, s. 39.

⁴³ Przedstawiciele wszystkich tych dziedzin zdążyli odbyć po kilka ogólnopolskich zjazdów oraz rekatywować związki kół.

⁴⁴ Wizję nowego koła przedstawił T. Manteuffel, *Studenckie koło naukowe*, „Życie Szkoły Wyższej” 1952, nr 5.

⁴⁵ Trzeba jednak zaznaczyć, że za proces ten odpowiada nie tylko reforma koła. Nowy, przeładowany program studiów utrudniał jakąkolwiek dodatkową działalność, nie bez znaczenia był również napływ na uniwersytety osób z rodzin robotniczych i chłopskich o zupełnie innej mentalności niż ich przedwojenni koledzy.

W pełni zgodna z tymi tendencjami pozostawała propozycja złożona pozostałym kołom w drugiej połowie 1953 r. przez KNH UW – zwołanie Zjazdu Młodych Historyków. Charakter tego spotkania miał być diametralnie odmienny od dotychczasowych. Po raz pierwszy studenci historii z całej Polski mieli zaprezentować własne opracowania naukowe i dyskutować na ich temat. Referaty miały dotyczyć:

walki młodzieży polskiej o prawo do życia, do pracy i nauki, [skupić się] na udziale i wkładzie młodzieży w walkę o wyzwolenie narodowe i społeczne oraz w pokojowe budownictwo socjalistyczne⁴⁶,

były więc całkowicie zgodne z duchem epoki. Nie powinno to z resztą dziwić, skoro wydarzenie objęło opieką Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego a nad poziomem naukowym miała czuwać rada naukowa pod przewodnictwem prof. Natalii Gąsiorowskiej-Grabowskiej⁴⁷, jednej z czołowych zwolenniczego nowego systemu.

Proces organizacji był dość skomplikowany, również tutaj swoje piętno odcisnęła epoka stalinowska wraz z jej przerostem biurokracji. 22 XI 1954 r. na spotkaniu przedstawicieli kół w Warszawie, powołano Komitet Organizacyjny, w skład którego weszli reprezentanci wszystkich ośrodków. Większość prac wykonywało wprawdzie prezydium, składające się z warszawskich studentów na czele z Bronisławem Geremkiem, jednak co pewien czas konieczne były spotkania wszystkich członków. W związku z tym, że referaty na zjazd były opracowywane nie przez pojedyncze osoby a gremialnie, przez całe koła, zebrania takie nie tylko służyły podejmowaniu najważniejszych decyzji, ale również pozwalały prezydium na kontrolowanie stanu prac w poszczególnych ośrodkach⁴⁸.

Największym problemem okazała się terminowość, proces opracowywania wystąpień znacznie się opóźniał, tak więc planowany początkowo na kwiecień 1954 r. Zjazd odbył się dopiero 29 listopada⁴⁹. Mimo iż referaty były konsultowane z pracownikami naukowymi i zgodnie z wytycznymi Komitetu Organizacyjnego miały zostać poddane pod dyskusję w trakcie zebrań kół (co udało się tylko w części ośrodków)⁵⁰ oceniono je jako przedstawiające

⁴⁶ Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (dalej AUMK), SKNH 13, Informacja o Zjeździe Młodych Historyków w Warszawie, październik 1953, bp.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ AUMK, SKNH 13, Pismo Egzekutywy Komitetu Organizacyjnego ZMH do Koła Historyków UMK przypominające o nadchodzącym terminie wysłania referatów na zjazd i związanych z tym formalnościach, 5 VI 1954, bp.

⁴⁹ AUMK, SKNH 13, Pismo Komitetu Organizacyjnego ZMH do Koła Historyków UMK informujące o kwestiach technicznych związanych ze Zjazdem, 26 XI 1954, bp.

⁵⁰ AUMK, SKNH 13, Pismo Egzekutywy Komitetu Organizacyjnego ZMH do Koła Historyków UMK przypominające o nadchodzącym terminie wysłania referatów na zjazd

niską wartość naukową. Szczególnie zarzucano studentom brak krytycyzmu i obiektywizmu oraz *brązownictwo*, czyli opisywanie bohaterów wystąpień w sposób jednostronnie pozytywny, wręcz hagiograficzny. Pojawiła się nawet opinia, że poziom referatów przygotowanych przez studentów uniwersytetów jest równie niski co tych powstałych w WSP⁵¹.

Komitet Koordynacyjny Studenckich Kół Naukowych Historyków

Odwilż roku 1956 przyniosła kolejną zmianę w funkcjonowaniu studenckiego ruchu naukowego. Zrezygnowano z niektórych rozwiązań okresu stalinowskiego, nie powrócono jednak do modelu przedwojennego. Koła poszerzyły swój program działania, włączając doń zadania o charakterze towarzyskim (rajdy, wycieczki, bale) a nawet samopomocowym (biblioteki), nie obracały już jednak dużymi sumami pieniędzy, gdyż zaspokajanie ich potrzeb finansowych stało się obowiązkiem ZSP.

Lata 1956–1958 to czas odradzania się poszczególnych kół historyków. Wraz z jego końcem pojawiły się pierwsze próby nawiązania współpracy międzyuczelnianej. Tym razem duopol Krakowa i Warszawy został przełamany przez KHS KUL, kierowane przez Jana Ziółka⁵². Rozesłał on do wszystkich kół zaproszenie do współpracy, co nie spotkało się jednak z większym odzewem. Lepszy efekt dały osobiste spotkania z członkami zarządów. W ten sposób udało się mu utworzyć grupę czterech współpracujących kół (KUL, UMCS, UŁ, UMK).

Za tymi kontaktami, początkowo, nie stał konkretny projekt organizacji zjazdu czy powołania organizacji nadrzędnej, współpraca ograniczała się do sfery towarzyskiej czy doraźnej wymiany informacji. Tym zapewne należy tłumaczyć, że dopiero po upływie 11 miesięcy (początek listopada 1958 r.) pojawiła się propozycja pierwszego wspólnego spotkania, które odbyło się w dniach 21–22 II 1959 r. w Lublinie. Tam też powzięto projekt organizacji Zjazdu Młodych Historyków w Toruniu.

i związanych z tym formalnościach, 5 IV 1954; Por. T. Kulak, J. Kawa, *op. cit.*, s. 16; M. Wójciuk, *Koło Naukowe Historyków Studentów UMCS w Lublinie (1953–2001). Działalność studenckiej organizacji naukowej na tle przemian społecznych i ustrojowych w Polsce*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2007, nr 5, s. 198.

⁵¹ Zjazd został natomiast pozytywnie oceniony przez władze Wydziału Historycznego UW. K. Kersten, *Sesja młodych historyków*, „Kwartalnik Historyczny” 1955, R. 62, Nr 2, s. 256–257; M. Hoszowska, *Praktyka nauczania historii w Polsce 1944–1956*, Rzeszów 2002, s. 153–154; J. Tyszkiewicz, *Fragmenty z działalności Studenckiego Koła Naukowego Historyków w Instytucie Historycznym 1946–1962*, [w:] *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930–2005*, red. J. Łukasiewicz, M. Mycielski, J. Tyszkiewicz, Warszawa 2005, s. 623.

⁵² AKUL, korespondencja wychodząca, różne listy z 1958 r.

Tabela 2

Przewodniczący Komitetu Koordynacyjnego Studenckich
Kół Naukowych Historyków

Imię i nazwisko	Uczelnia	Daty pełnienia funkcji
Henryk Galus	UMK	1959–1960
Jacek Wiesiołowski	UAM	marzec 1960–1961 ⁵³
Adam Witusik	UMCS	1961–1963
Tadeusz Buksiński	UMK	1963–1965
Mieczysław Rokosz	UJ	1965–1966
Bogusław Staroń	KUL	1966–1967
Henryk Garnuszewski	UW	1967–1969

Źródło: opracowanie własne na podstawie zespołów archiwalnych: SKNH w AUMK i KHS w AUJ.

Ostatecznie nie doszedł on jednak do skutku w związku z przygotowywanym równolegle w Poznaniu podobnego wydarzenia o charakterze mileijnym (w tym wypadku organizatorem była RU ZSP wspierana przez koła naukowe, a do uczestnictwa zaproszono studentów wszystkich dziedzin humanistycznych). Zamiast tego na spotkaniu w Toruniu 25 IV 1959 r.⁵⁴ powołano Komitet Koordynacyjny Kół Historyków (później Komitet Koordynacyjny Studenckich Kół Historycznych). Pierwszym przewodniczącym został prezes SKH UMK Henryk Galus⁵⁵.

Komitety koordynacyjne również stanowiły nowe rozwiązanie, typowe jedynie dla okresu PRL. Po części naśladowały dawne związki kół, służąc jako platforma do wymiany doświadczeń i pomysłów. Pełniły też jednak nową rolę, wynikającą z nowego sposobu finansowania kół naukowych i roli ZSP w kontroli nad nimi. Komitety były afiliowane Komisji Nauki Rady Naczelnej Zrzeszenia i pośredniczyły w przyznawaniu dofinansowania wydarzeń

⁵³ Nowy przewodniczący obejmował funkcję zazwyczaj w pierwszych miesiącach nowego roku akademickiego (październik–grudzień).

⁵⁴ W spotkaniu tym udział wzięli przedstawiciele niemal wszystkich działających wówczas kół historyków.

⁵⁵ AUMK, SKNH 13, Pismo Koła Historyków UMK do uczestników narady w Lublinie informujące o nieaktualności podjętych wówczas ustaleń, 2 IV 1959, bp.

o charakterze ogólnopolskim (głównie konferencji i sesji naukowych), jak również nadzorowały ich organizację.

W działalności KKSKH można wyróżnić dwa zasadnicze etapy: pierwszy (1959–1964) charakteryzował się poszukiwaniem różnych form aktywności. W tym okresie odbywały się duże, ogólnopolskie zjazdy: w Poznaniu (1960 oraz 1962), Lublinie (1961) i Chełmie Lubelskim (1964). Organizowano rajdy piesze czy międzyośrodkową wymianę prelegentów (aczkolwiek w dość ograniczonym zakresie)⁵⁶. Równolegle coraz większą popularność zyskiwały ogólnopolskie sesje naukowe⁵⁷.

Ciekawym, chociaż efemerycznym projektem okazał się „Studencki Przegląd Historyczny” wydawany przez Komitet. Podobne pomysły pojawiały się już wcześniej, jednak dopiero w trakcie zjazdu w Poznaniu podjęto konkretne decyzje oraz uzyskano finansowanie od KN przy RN ZSP⁵⁸. Nad przygotowywaniem publikacji czuwała Rada Redakcyjna, której skład był tożsamy ze składem KKSKH, jednak za faktyczne przygotowanie publikacji odpowiadał Komitet Redakcyjny, złożony z trzech studentów UW⁵⁹. Projekt zakończył się po wydaniu zaledwie dwóch numerów⁶⁰.

Drugi etap zaczyna się symbolicznie wraz ze Zjazdem w Chełmie Lubelskim. Od tego momentu współpraca ograniczała się do organizowania ogólnopolskich seminariów naukowych. Ich celem była nie tylko prezentacja referatów, ale również dyskusja, która stała się swego rodzaju sztuką. Nad poziomem merytorycznym wydarzenia czuwało jury złożone z pracowników naukowych. W jego gestii pozostawało przyznawanie dość wysokich nagród finansowych. KKSKH odpowiadał za koordynację tych wydarzeń, przede wszystkim dbał o to by terminy sesji w poszczególnych ośrodkach były odpowiednia oddalone w czasie.

Jeszcze w 1969 r. zarząd SKNH UW stwierdzał, że organizacja ogólnopolskich imprez bez pomocy Komitetu byłaby niemożliwa. W październiku 1969 r. zostało zwołane ostatnie poświadczone w źródłach zebranie. Ponieważ termin ten zbiega się z końcem kadencji Henryka Garnuszeńskiego, możemy przypuszczać, że uczestnicy spotkania podjęli decyzję o nieobie-

⁵⁶ AUMK, SKNH 13, Pismo przewodniczącego KKSKH do Komisji Nauki przy Radzie Naczelnej ZSP w sprawie finansowania rajdu „Szlakiem Piastowskim”, 22 II 1960, bp.

⁵⁷ Por. L. Bdziuch, *Koło Historyków Studentów UJ 1957–1967*, [w:] *Koło Historyków Studentów UJ...*

⁵⁸ *Kronika studenckiego ruchu historycznego*, „Studencki Przegląd Historyczny” 1960, nr 1, s. 106.

⁵⁹ J. Tyszkiewicz, *Studiowałem w Instytucie Historycznym w latach 1956–1961*, [w:] *Tradycja i współczesność...*

⁶⁰ Przygotowywano również trzeci numer, jednak zapewne nie został on nigdy wydrukowany, a z całą pewnością nie trafił do kolportażu.

raniu jego następcy i rozwiązaniu Komitetu⁶¹, lub że mające się odbyć wzorem poprzednich lat w listopadzie bądź grudniu zebranie wyborcze w ogóle nie zostało zwołane w związku z czym organizacja samoistnie zaprzestała działalności. Koreluje to z kryzysem, który dotknął większość kół historyków na początku lat 70.⁶²

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie [AAN]

Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego.

Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego [AKUL]

Studenckie Koło Naukowe Historyków.

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego [AUJ]

Koło Historyków.

Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu [AUMK]

Studenckie Koło Naukowe Historyków.

Źródła drukowane

Deruga A., *Sprawozdanie z działalności Koła Historyków Słuchaczy U.S.B. w Wilnie w latach 1923–1933*, [w:] *Księga pamiątkowa Koła Historyków Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1923–1933*, Wilno 1933.

Gostkowski Z., *Studenckie koła naukowe*, [w:] *Materiały do dziejów Uniwersytetu Łódzkiego*, red. B. Baranowski, K. Duda-Dziewierz, Łódź 1952.

Lepszy K., *Koło Historyków wobec innych organizacyj naukowych*, [w:] *Wspomnienia z dziejów KHS UJ*, Kraków 1927.

Ładosz J., *Referat wygłoszony na Kongresie Studentów Polskich w dniu 16 kwietnia 1950 r. przez przewodniczącego Rady Nacz. FPOS kol. Ładosza J.*, Warszawa 1950.

Regulamin VII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, [w:] *Powszechne Zjazdy Historyków Polskich w Polsce Ludowej. Dokumenty i Materiały*, oprac. T. Rutkowski, Toruń 2014.

Zborucki Z., *Dzieje Akademickiego Koła Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie: 1878–1928*, [w:] *Prace historyczne wydane ku uczczeniu 50-lecia Akademickiego Koła Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1878–1928*, red. J. Finkel, Lwów 1929.

⁶¹ AUW, SKNH, Arch 7, Tezy do oceny studenckich kół naukowych 1968.02.24, bp; AUJ, OKH II 8, 1969 październik 21, Zaproszenie na posiedzenie KKSKNH dla przedstawicieli KH UJ, 1969.10.21, bp.

⁶² M. Drygała, *Dzieje Koła Historyków UJ w latach 1967–1980*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków...*, s. 54.

Prasa

- „Biuletyn ZKHSURP” 1930–1931, nr 1–2.
Cywil J., *Po zjeździe Polonistów*, „Po prostu” 1948, nr 6 (44).
Dzielski K., *Głos w sprawie kół naukowych*, „Po prostu” 1948, nr 8 (46).
„Historja” 1931–1933; 1937, nr 1–4.
Kersten K., *Sesja młodych historyków*, „Kwartalnik Historyczny” 1955, R. LXII.
Manteuffel T., *Studenckie koło naukowe*, „Życie Szkoły Wyższej” 1952, nr 5.
„Studencki Przegląd Historyczny” 1960–1961, nr 1–2.
Uwaga koła naukowe, „Biuletyn prezydium Rady Naczelnej Federacji Polskich Organizacji Studenckich” 1949 październik (w zbiorach AUJ).

Wspomnienia

- Kutrzeba-Pojnarowska A., *Wspomnienia*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1892–1992: wspomnienia seniorów*, red. K. Baczkowski, Kraków 1992.
Sułowski Z., *Jak zostałem historykiem*, [w:] *Dzieje Koła Naukowego Historyków...*
Tyszkiewicz J., *Studiowałem w Instytucie Historycznym w latach 1956–1961*, [w:] *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930–2005*, red. J. Łukasiewicz, M. Mycielski, J. Tyszkiewicz, Warszawa 2005.
Zyblikiewicz L., *Koło Historyków Studentów UJ. 1945–1950*, [w:] *Koło Historyków Studentów UJ w latach 1892–1967*, Kraków 2011.

Opracowania

- 18 VI 1946 – 18 VI 1996. 50 lat Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. K. Maleczyńskiego*, red. Ł. Kamiński, Wrocław 1996.
Dzieje Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1892–1992: wspomnienia seniorów, red. K. Baczkowski, Kraków 1992.
Hoszowska M., *Praktyka nauczania historii w Polsce 1944–1956*, Rzeszów 2002.
Jakiel M., *Ogólnopolskie Zjazdy Studenckich Kół Naukowych Geografów – ich historia i działalność*, [w:] *Środowisko geograficzne w badaniach młodych geografów*, red. M. Jakiel, Kraków 2013.
Koło Historyków Studentów UJ w latach 1892–1967, Kraków 2011.
Koło Naukowe Historyków Studentów KUL 1919–2004, red. E. Ziółek, Lublin 2004.
Ośko A., *Koło Historyków – Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w latach 1923–1939*, „Przegląd wschodni” 2010, nr 42, s. 114–115.
Rutkowski T., *Nauki historyczne w Polsce. 1944–1970. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*, Warszawa 2007.
Stanisz T., *Dzieje Koła Historyków U.U.J. (1892–1927)*, [w:] *Wspomnienia z dziejów KHS UJ*, Kraków 1927.
Stobiecki R., *Historia pod nadzorem. Spory o nowy model historii w Polsce – druga połowa lat czterdziestych – początek lat pięćdziesiątych*, Łódź 1993.

- Tomaszewski P., *Ogólnopolski Związek Akademickich Kół Naukowych w latach 1929–1933 – Zarys działalności*, „*Analecta. Studia i materiały z dziejów historii nauki*” 2013, nr 1–2.
- Tyszkiewicz J., *Fragmenty z działalności Studenckiego Koła Naukowego Historyków w Instytucie Historycznym 1946–1962*, [w:] *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930–2005*, red. J. Łukasiewicz, M. Mycielski, J. Tyszkiewicz, Warszawa 2005.
- Wójciuk M., *Koło Naukowe Historyków Studentów UMCS w Lublinie (1953–2001). Działalność studenckiej organizacji naukowej na tle przemian społecznych i ustrojowych w Polsce*, „*Radyński Rocznik Humanistyczny*” 2007, nr 5.

Piotr Budzyński

INTERCOLLEGIATE COOPERATION BETWEEN STUDENTS OF HISTORY SCIENTIFIC ASSOCIATIONS (1921–1969) – BASIC ASPECTS OF THE ISSUE

First students of history scientific association appeared in Galicia in second half of the 19th century however cooperation between them began in 1921. It involved several fields. Some institutions coordinated that process in the past. The aim of the article is to approach history of them as well as other forms of intercollegiate cooperation between students of history scientific associations.

Keywords: intercollegiate cooperation, students of history scientific association, student, student movement, higher education.